997

PROGRAMM

des Königlichen Pädagogiums zu Putbus,

mit welchem

zu dem Freitag den 30sten September Vormittags von 8 Uhr an
im Hörsaale stattfindenden
öffentlichen Examen und Redeactus der Zöglinge

im Namen des Lehrercollegiums

ergebenst einladet

A. F. GOTTSCHICK,
Director.

Inhalt: 1. Abhandlung des Adjuncten Bournot.
2. Jahresbericht, vom Director.

Putbus, 1853.
Druck der Friedelschen Buchdruckerei.

Platonica Aristotelis opuscula.

Est nobis propositum de iis Aristotelis libris jam perditis, qui ad Platonis maxime vel vitam vel doctrinam pertinuerint, quam possumus accuratissime agere et ita quidem, ut philologi magis quam philosophi munere fungamur neque fortasse nullum inde fructum ii percipiant, qui obscuriores quosdam Platonicae philosophiae locos rationis luce valeant collustrare.

Inde a levioribus ad graviora progressuri primo loco ponimus duos libros, quibus nihil de suo attulit Aristoteles, sed magistri opera in artum modo contraxit. Sunt

1. Τὰ ἐκ τῶν Νόμων Πλάτωνος γ'.
2. Τὰ ἐκ τῆς Πολιτείας β'.

Sic certe in indice librorum Aristoteleorum qui est apud Diogenem Laertium (D. L.); alter praeterea legitur etiam in Dschemaluddini indice, quem primus edidit Casirius bibliotheca Arabica I. p. 310. sq., nuper Wenrichius in doctissima quam scripsit de auctorum graecorum versionibus et commentariis Syriacis, Arabicis, Armeniacis Persicisque commentatione p. 142. sq. (Arab.). Hic igitur habemus: De regimine sanitatis libri duo, qui sunt Platonici operis compendium; unde facili conjectura Wenrichius effecit: Compendium operis Platonici de regimine civitatum. At videtur aliquid turbatum esse in libro Arabico duoque tituli in unum coiisse; superest certe subditicium quoddam Aristotelis de regimine sanitatis opusculum ex arabica in latinam linguam translatum. [1])

---

1) a Philippo magistro, inde in nostram versum a Lorchnero mathematico, qui a consiliis fuit Imperatorum Friderici III. et Maximiliani; ea editio prodiit Augustae Vindelicorum MDXXX. hoc indice: Das aller edlest un bewertest Regiment der gesundheit, Auch von allen verporgnen künsten und Künigklichen Regimenten Aristotelis, Das er dem Großmechtigen Künig Alexandro zugeschriben hat. Auß Arabischer Sprach durch Maystter Philipsen, dem Bischoff von Valentia, der Stat Perapolis, In das Latein verwandelt ꝛc. Idem opus ferebatur nomine Secreti Secretorum ad Alexandrum, id quod mihi argumentum hujus libri a Wenrichio l. l. p. 141 sq. allatum cum illo conferenti facile apparuit; cf. etiam Jourdain recherches critiques sur l'usage et l'origine des traductions latines d'Aristote etc. p. 147.

His adjungimus

3. Τὰ ἐκ τοῦ Τιμαίου καὶ τῶν Ἀρχυτείων ά. D. L.

quod num jure ad Platonem retulerimus quaeri posse videatur; cogitet enim fortasse aliquis de Timaeo Locro. At quum nusquam ab antiquis veteri illi philosopho scriptum quidquam tribuatur [2]) atque opusculum illud quod inscribitur Τιμαιω Λοκρω περι Ψυχας κοσμω και φυσιος primo fere post Christum natum saeculo ex ipso Platonis dialogo cognomine confictum esse constet: recte Boeckhius in Philolao p. 45 not. indice illo Diogeniano, quamvis simul annectantur Archytea, Platonici Timaei compendium significari judicavit. Atque hoc diserte testatur Simplicius, Aristotelem in epitomen coegisse illum, de quo quaerimus, dialogum [3]). Quare vitio vel auctoris vel librarii laborare puto indicem, qui est in vita Aristotelis a Menagio ad Diogenem Laertium edita (Anon. Men.), qui ita legitur: Ἐκ τῶν Τιμαίου καὶ Ἀρχύτου ά. Gruppius [4]) quidem simplicius existimat hunc librum omnino pro subditicio habere, nulla causa allata nisi quod loco quodam ex Archyteis deprompto falsa contineri sibi persuasit. Sunt Damascii haec a Creuzero ex codice Monacensi descripta: Ἀριστοτέλης δὲ ἐν τοῖς Ἀρχυτείοις ἱστορεῖ καὶ Πυθαγόραν ἄλλο τὴν ὕλην καλεῖν ὡς ῥευστὴν καὶ ἀεὶ ἄλλο καὶ ἄλλο γιγνόμενον· ὥστε δῆλός ἐστιν ὁ Πλάτων ταύτῃ καὶ τὰ ἄλλα ἀφοριζόμενος. Quae plane abhorrere contendit Gruppius ab omnibus reliquis locis Aristotelicis, quibus de Pythagoreis disseratur. At quum omnino si quis in fragmentis institerit, in lubrico versari per se videatur, tum vero maxime cautione opus esse patet, si quis ex uno tantum loco eoque de sua sede revulso totum eum librum, unde is haustus esse dicatur, subditicium fuisse conjicere sustineat. Nobis certe non videtur negligendum esse, in iis qui supersunt libris Aristotelis ipsum Pythagoram semel tantum afferri et in eo quidem libro, quem vix ab omni parte Aristoteleum credas (in Magnis dico Moralibus I, 1), ita ut quid Pythagoreis, quid ipsi magistro tribuerit ille placitorum, vix definias. Huc accedit, quod non plane aliena et inaudita esse putamus illa a Damascio prolata. Quum enim Aristoteles Met. I, 7. p. 988, 23 sq. contendat, Italicos ὡς ὕλην posuisse τὸ ἄπειρον (quod quidem jure ἄλλο καὶ ἄλλο dici possit): haec vel similia falso Damascium ad corpoream quam vulgo dicimus materiam retulisse conjiciatur [5]). Sed justo jam longiores fuimus atque ab ipsa via aberravimus; neque enim nobis dubium est quin ille Damascii locus non quo opinetur Gruppius, sed potius quo ipsis verbis (ἐν τοῖς Ἀρχυτείοις ἱστορεῖ) ducamur, ad histo-

---

2) Ar. de anim. I., 3 p. 406, b, 26 ed. Acad. Berol. ὁ Τίμαιος φυσιολογεῖ et de sensu 2. p. 437, b, 15 ὁ Τίμαιος λέγει ad dialogum pertinent. cf. Trendelenburg Plat. de ideis et numeris etc. p. 17. sq.

3) Simplicius ad Aristot. de coelo p. 491, b, 35 ed. Acad. Πάντων οὖν μᾶλλον ὁ Ἀριστοτέλης τὴν ἐν Τιμαίῳ περὶ τούτων τοῦ Πλάτωνος γνώμην ἠπίστατο, ὃς καὶ σύνοψιν ἢ ἐπιτομὴν τοῦ Τιμαίου γράφειν οὐκ ἀπηξίωσεν.

4) O. Gruppe Ueber die Fragmente des Archytas S. 80.

5) Eodem facit Met M, 6. 1080, b, 6 οἱ λέγοντες τὸ ἓν ἀρχὴν εἶναι . . . καὶ ἐκ τούτου καὶ ἄλλου τινὸς εἶναι τὸν ἀριθμόν, ubi ἄλλο est certe ὕλη, quae recipiat unum. —

ricum Aristotelis librum referendus sit περὶ πτῆς Ἀρχύτου φιλοσοφίας, qui in tribus, quos supra diximus, indicibus apparet. [6]) Teneamus igitur, tres Platonis dialogos eosque gravissimos, Leges, Rempublicam, Timaeum Aristotelem suo ipsius (id quod facile credas) usui in compendiariam quasi quandam formam redegisse.

Diutius jam in his tanquam minorum gentium libris morati, unum ejusdem generis addamus

4. Ἐγκώμιον Πλάτωνος

allatum ab Olympiodoro [7]) ita: Ὅτι δὲ καὶ Ἀριστοτέλης σέβει αὐτὸν ὡς διδάσκαλον δῆλός ἐστι γράψας ὅλον λόγον ἐγκωμιαστικόν· ἐκτίθεται γὰρ τὸν βίον αὐτοῦ καὶ ὑπεραινεῖ. Οὐ μόνον δὲ ἐγκώμιον αὐτοῦ ποιήσας ἐπαινεῖ αὐτόν, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς Ἐλεγείοις τοῖς πρὸς Εὔδημον αὐτὸν ἐπαινῶν Πλάτωνα ἐγκωμιάζει, γράφων οὕτως·

Ἐλθὼν δ' ἐς κλεινὸν Κεκροπίης δάπεδον
εὐσεβέως σεμνῆς φιλίης ἱδρύσατο βωμόν
ἀνδρός, ὃν οὐδ' αἰνεῖν τοῖσι κακοῖσι θέμις·
ὃς μόνος ἢ πρῶτος θνητῶν κατέδειξεν ἐναργῶς
οἰκείῳ τε βίῳ καὶ μεθόδοισι λόγων,
ὡς ἀγαθός τε καὶ εὐδαίμων ἅμα γίνεται ἀνήρ·
οὐ νῦν δ' ἔστι λαβεῖν οὐδενὶ ταῦτα ποτέ.

Hos versus ipsa re inducti adjunximus, quibus qui dicitur Platoni aram dicasse, Eudemus ipse significari videtur. Unde conficta esse putamus, quae Aristoteles Platonis vel sepulcro vel arae inscripsisse tradatur:

Βωμὸν [8]) Ἀριστοτέλης ἐνιδρύσατο τόνδε Πλάτωνος ἀνδρός, ὃν οὐδ' αἰνεῖν τοῖσι κακοῖσι θέμις.

Ex iis, quae supra attulimus, Olympiodori verbis concludere licet, quamvis alibi traditum non reperiamus, habuisse Aristotelem mortuo Platone justam illam laudationem funebrem.

Jam ad majora transeamus atque quasi ad ipsa Platonicae philosophiae penetralia. Exstitit enim aliquando Aristotelis opus, cui index

5. περὶ Ἰδεῶν sive περὶ Εἰδῶν.

De quo quoniam accuratius egit Brandisius [9]), paucis nos absolvere possumus. Indices haec habent: D. L. περὶ τῆς ἰδέας α΄, An Men. περὶ εἰδῶν α΄, Arab. de ideis, περὶ εἰδῶν, utrum ex-

6) Ne hic quidem liber unquam exstitisse Gruppio videtur; at nunc nihil attinet rem longius persequi.

7) Olymp. ad Plat. Gorg. p. 166 ed. Alb. Jahn in annal. phil. et paed. Suppl. p. 395. Lips. 1848. cf. Menage ad Diog. L. p. 602 ed. Huebn.

8) ita Ammon. vit. Ar. p. 46. Σηκὸν Philop. ad Porph. p. 11, b, 30 ed. Brand. in Ar. Opp. ed. Acad. Reg.

9) Brand. de perditis Ar. libris de Ideis et de Bono sive Philosophia diatribe. Bonn 1823.

sistant necne libri III. [10]); Alexander Aphrodisiensis [11]) quartum περὶ ἰδεῶν affert, Syrianus denique duos tantum libros numerat. Hanc vero inter graecos Aristotelis interpretes diversitatem Brandisius eo solvendam esse existimat, quod duos quosdam ex quatuor libris a Syriano intelligi statuit. Sed adeamus ipsos: Syrianus ad Ar. Met. f. ταῦτά ἐστιν ἃ ἐν τούτοις ἀντιλέγει ταῖς τῶν Πυθαγορείων καὶ Πλατωνικῶν ἀνδρῶν θεωρίαν, ἃ δὴ περιέχει καὶ τὰ ἐν τῷ μείζονι τῶν Α ῥηθέντων, ὡς καὶ ὁ ὑπομνηματιστὴς Ἀλέξανδρος ὑπεσημήνατο· διὸ καὶ ἡμεῖς τούτοις ἐπιστήσαντες οὐδ' ἐκεῖνα παραλελοιπέναι νομίζομεν· οὐ μὴν οὐδ' ὅσα ἐν τοῖς περὶ εἰδῶν δύο βιβλίοις πρὸς αὐτοὺς εἴρηκε· σχεδὸν γὰρ κἀκεῖ τὰ αὐτὰ ταῦτα ἀνακυκλοῖ. Quibus si contuleris verba Alexandri, qui l. l. p. 573, a, 10 ita de ideis: ἀλλ' οὐδὲ χωρισταὶ ἂν εἶεν αὐταὶ καθ' αὑτάς, ἀλλ' ἐν τοῖς μετέχουσιν αὐτῶν· πρὸς τούτοις δὲ οὐδὲ ἀκίνητοι ἔτι ἔσονται καὶ ὅσα ἄλλα ἐν τῷ δευτέρῳ περὶ ἰδεῶν τὴν δόξαν ταύτην ἐξετάζων ἄτοπα ἔχουσαν ἔδειξεν· διὰ τοῦτο γὰρ εἶπε τὸ „ῥᾴδιον γὰρ συναγαγεῖν πολλὰ καὶ ἀδύνατα πρὸς τὴν δόξαν ταύτην;" ἐκεῖ γὰρ συνῆκται: vix dubium erit quin Syrianum levius, ut soleat, Alexandri commentarios percurrentem errasse statuendum sit aut certe ejus verba corrupta esse atque emendanda, quod ne difficile quidem videtur; scribere enim liceat ἐν τῷ περὶ εἰδῶν δευτέρῳ βιβλίῳ. Reliquas vero diversitates, quae vel inter indices ipsos invicem vel quae his cum Alexandro intercedunt, etiam minus curamus. Hujus certe auctoritas longe praevalet. Fuisse igitur tenemus quatuor minimum de ideis libros, quorum secundo Aristotelis contra eas quaedam argumenta contineri ex Alexandri loco modo allato apparet: id quod suo loco Brandisius quoque affirmat. Neque vero hoc uno tantum, sed quarto quoque libro impugnavit Aristoteles ideas, ut ex ejusdem commentariis p. 566, a, 36 sq. elucet [12]). Jam quum apud Alexandrum ea legantur, quae tam certo pronuntiata nusquam in Platonis dialogis invenias, judicat Brandisius p. 14. ita Aristotelem magni doctoris placita exposuisse videri, ut praeter dialogos ejus etiam respexerit scholas. Quod quamvis per se verisimile sit (ut et ipsum de iis qui supersunt libris jure affirmare licet), tamen ex iis, quae nobis restant, vestigiis cogere nequeamus [13]). Nusquam enim ab Alexandro res diserte ad Platonem refertur, sed aut quidam inducuntur philosophi

---

10) Quocum confert Wenrich. l. l. p. 144 D L περὶ εἰδῶν καὶ γενῶν; at hoc indice non significari ideas illas Platonicas, sed species generi subjectas perspicuum est.

11) Alex. ad Ar. Met. p. 566, b, 17.

12) Demonstrat enim ibi Aristoteles, posita hominis idea nos cogi, ut etiam tertium hominem ponamus, ita ille quidem argumentans: Quod de pluribus praedicatur, revera esse dicunt idearum auctores et sejunctum quidem ab iis, de quibus praedicatur. Atqui de ipso homine et de idea hominis homo praedicatur. Ergo necesse est ponamus tertiam hominis notionem atque eadem ratione deinceps vel quartam, quintam, infinitas.

13) Etiam minus id, quod Trendelenburg Plat. de ideis et numeris p. 3 contendere videtur, libros περὶ εἰδῶν aeque atque eos, qui sunt περὶ τἀγαθοῦ, de ipsis Platonis scholis scriptos esse.

aut λόγος quidam [14]). Atque clarissime ex ipsis ejus commentariis patet, Aristotelem in secundo de Ideis libro etiam contra Eudoxum et alios quosdam disputasse. Quum enim in Metaphysicis I., 9. p. 991, a, 16 sq. ita disserat: οὕτω μὲν γὰρ ἂν ἴσως αἴτια δόξειεν εἶναι (sc. τὰ εἴδη) ὡς τὸ λευκὸν μεμιγμένον τῷ λευκῷ· ἀλλ' οὗτος μὲν ὁ λόγος λίαν εὐκίνητος, ὃν Ἀναξαγόρας μὲν πρῶτος, Εὔδοξος δ' ὕστερον καὶ ἄλλοι τινὲς ἔλεγον· ῥάδιον γὰρ συναγαγεῖν πολλὰ καὶ ἀδύνατα πρὸς τὴν τοιαύτην δόξαν: multis ea Alexander p. 572, b. 25 sq. interpretatur ὅτι δὲ μὴ ὡς Εὔδοξος ἡγεῖτο καὶ ἄλλοι τινὲς μίξει τῶν ἰδεῶν τὰ ἄλλα, ῥάδιόν φησιν εἶναι συναγαγεῖν πολλὰ καὶ ἀδύνατα ἑπόμενα τῇ δόξῃ τῇδε. εἴη δ' ἂν τοιαῦτα. Sequitur nubes argumentorum, quam tandem perrumpit his: Καὶ ὅσα ἄλλα ἐν τῷ δευτέρῳ περὶ Ἰδεῶν τὴν δόξαν ταύτην ἐξετάζων ἔδειξεν ἄτοπα ἔχουσαν. διὰ τοῦτο γὰρ εἶπε τὸ „ῥάδιον γὰρ συναγαγεῖν πολλὰ καὶ ἀδύνατα πρὸς τὴν δόξαν ταύτην“. ἐκεῖ γὰρ συνῆκται [15]). Huc accedit, quod disertis verbis Syrianus l. supra l., ad Alexandrum provocans, contra Pythagoreos et Platonicos disseruisse Aristotelem contendit. Quod quum ita sit, non ad vivum resecanda esse puto, quae alio loco legimus, Aristotelem suum de ideis opus Platonicis ideis opposuisse. Invenimus enim a Brandisio omissa haec in scholiis ad Dionysium a Bekkero editis [16]): Ἰστέον δὲ ὅτι οἱ ὅροι τῶν καθόλου καὶ ἀεὶ μενόντων εἰσίν, ὡς καὶ Ἀριστοτέλης εἴρηκεν ἐν τῷ (leg. τοῖς) περὶ Ἰδεῶν, ἅπερ πρὸς τὰς Πλάτωνος ἰδέας ἐστὶν αὐτῷ πεποιημένα. Τὰ μὲν μερικὰ πάντα μεταβάλλουσι καὶ οὐδέποτε ὡσαύτως ἔχουσι, τὰ δὲ καθόλου ἄτρεπτα καὶ ἀΐδιά εἰσιν. Quae non dubitamus quin ex quodam Metaphysicorum commentario fluxerint. Similia certe legimus in Asclepii scholiis [18]): Πάλιν δὲ καὶ ἐκ τῶν ὁρισμῶν (scil. κατεσκεύαζον ὅτι ὑπάρχουσιν αἱ ἰδέαι)· τὰ γὰρ ἐνταῦθα ἀόριστα ὑπάρχουσιν, οἱ δὲ κυρίως ὅροι τῶν ἀϊδίων πραγμάτων ὑπάρχουσι καὶ τῶν ἀεὶ ὡσαύτως ἐχόντων καὶ μὴ ποτὲ μὲν ὄντων, ποτὲ δὲ μὴ ὄντων, τὰ δὲ ἐνταῦθα τοιάδε. Εἰ οὖν ὑπάρχουσιν ὁρισμοί, φανερὸν ὅτι καὶ ἰδέαι ὑπάρχουσιν. Φησὶν οὖν πρὸς ταῦτα ὁ Ἀριστοτέλης κ. τ. λ. Unde conjicimus, etiam haec Asclepii verba aeque atque ea, quae praecedant [19]), ex Aristotelis de Ideis libris hausta esse. Jam de hoc opu-

---

14) velut p. 564, b, 14. *Πλεοναχῶς μὲν ταῖς ἐπιστήμαις πρὸς τὴν τῶν ἰδεῶν κατασκευὴν κατεχρήσαντο, ὡς ἐν τῷ πρώτῳ περὶ Ἰδεῶν λέγει· ὧν δὲ νῦν μνημονεύειν ἔοικε λόγων, εἰσὶ τοιοῦτοι.* ibid. 45 *Χρῶνται καὶ τοιούτῳ λόγῳ εἰς κατασκευὴν τῶν ἰδεῶν.* pag. 565, a, 38. *ὁ λόγος ὁ ἀπὸ τοῦ νοεῖν κατασκευάζων τὸ εἶναι ἰδέας τοιοῦτός ἐστιν.*

15) Ex hoc ipso loco quomodo Brandis. l. l. p. 17. in secundo de Ideis libro Aristotelis contra Platonis ideas argumentationem comprehensam fuisse colligere potuerit: nos quidem non assequimur.

16) Bekk. Anecdot. gr. II, p. 660, 32.

17) vox non Aristotelea, potius *καθ' ἕκαστα*, sententia tamen ipsa Aristoteli bene tribuitur.

18) Schol, Ar. Met. p. 563, a, 41.

19) Ibid. 23. ubi esse ideas concluditur primum ex veritate, dein ex memoria, tum ex numero, denique ex definitione (quam quidem rationem supra posuimus): quae quum omnia legantur in Brandisii libello p. 15. iterum

sculo quidquid dicere habuimus, diximus: satius rati paucas tanquam post messem spicas legere quam in aliena horrea irrumpere. Unum addimus, Aristotelem ipsum huc provocare videri in Metaphysicis M. 5. p. 1080, a, 9, quo loco longam admodum contra ideas argumentationem [20]) his verbis absolvit: Ἀλλὰ περὶ μὲν τῶν ἰδεῶν καὶ τοῦτον τὸν τρόπον καὶ διὰ λογικωτέρων καὶ ἀκριβεστέρων λόγων ἔστι πολλὰ συναγαγεῖν ὅμοια τοῖς τεθεωρημένοις.

Pervenimus ad quaestionem de Aristotelis

6) περὶ φιλοσοφίας et περὶ τἀγαθοῦ

libris instituendam atque proficiscimur a loco quodam ex ejus Physicis [21]) depromto, ubi haec legimus: καὶ Πλάτων τὴν ὕλην καὶ τὴν χώραν ταὐτό φησιν εἶναι ἐν τῷ Τιμαίῳ· τὸ γὰρ μεταληπτικὸν καὶ τὴν χώραν ἓν καὶ ταὐτόν· ἄλλον δὲ τρόπον ἐκεῖ τε λέγων τὸ μεταληπτικὸν καὶ ἐν τοῖς λεγομένοις ἀγράφοις δόγμασιν, ὅμως τὸν τόπον καὶ τὴν χώραν τὸ αὐτὸ ἀπεφήνατο. Quod quum hoc loco non doceat, quomodo Plato τὸ μεταληπτικόν in dogmatis illis, quaecunque fuerunt, acceperit, concludere tamen licet ex iis, quae parvo spatio interjecto profert verba: Πλάτωνι μέντοι λεκτέον, εἰ δεῖ παρεκβάντας εἰπεῖν, διὰ τί οὐκ ἐν τόπῳ τὰ εἴδη καὶ οἱ ἀριθμοί, εἴπερ τὸ μεθεκτικὸν ὁ τόπος, εἴτε τοῦ μεγάλου καὶ τοῦ μικροῦ ὄντος τοῦ μεθεκτικοῦ εἴτε τῆς ὕλης, ὥςπερ ἐν τῷ Τιμαίῳ γέγραφεν. Quamquam neque τὸ μεθεκτικόν aut τὸ μεταληπτικόν voces Platoni propriae sunt neque ὕλη ab hoc appellatur id, quod Aristoteles significat, sed paullo obscurius τιθήνη, ἐκμαγεῖον, δεξαμενή, μήτηρ, ὑποδοχή: minime tamen dubium est, quin Aristoteles l. l. hunc Platonici Timaei [22]) locum dicere velit: Τὴν τοῦ γεγονότος ὁρατοῦ καὶ πάντως αἰσθητοῦ μητέρα καὶ ὑποδοχὴν μήτε γῆν μήτε ἀέρα μήτε πῦρ μήτε ὕδωρ λέγωμεν... ἀλλ' ἀνόρατον εἶδός τι καὶ ἄμορφον, πανδεχές, μεταλαμβάνον δὲ ἀπορώτατά πη τοῦ νοητοῦ κ. τ. λ. et infra: Τρίτον δὲ αὖ γένος ὂν τὸ τῆς χώρας ἀεὶ φθορὰν οὐ προςδεχόμενον, ἕδραν δὲ παρέχον ὅσα ἔχει γένεσιν πᾶσιν, αὐτὸ δὲ μετ' ἀναισθησίας ἁπτὸν λογισμῷ τινι νόθῳ, μόγις πιστόν, πρὸς ὃ δὴ καὶ ὀνειροπολοῦμεν βλέποντες καί φαμεν ἀναγκαῖον εἶναί που τὸ ὂν ἅπαν ἔν τινι τόπῳ καὶ κατέχον χώραν τινά, τὸ δὲ μήτε ἐν γῇ μήτε που κατ' οὐρανὸν οὐδὲν εἶναι. Tenemus igitur, Platonem in iis, quae dicuntur ἄγραφα δόγματα, idearum receptaculum (sit venia verbo) dixisse τὸ μέγα καὶ τὸ μικρόν eoque loci notionem et vim comprehendi. Atque hoc, quod ex ipsis Aristotelis verbis

---

exscribere noluimus; quod tamen haec Asclepio propria esse existimat, in eo errat. Eadem enim, quamvis in arctum contracta apud Alexandrum p. 562, a, 41. εἰ ἔστι τι ἀληθές, εἴη ἂν τὰ εἴδη, τῶν γὰρ ἐνταῦθα οὐδὲν ἀληθές καὶ εἰ μνήμη ἔστιν, ἔστι τὰ εἴδη, ἡ γὰρ μνήμη τοῦ μένοντος· καὶ ὁ τὸν ἀριθμὸν ὄντος εἶναι λέγων, ταῦτα δὲ οὐκ ὄντα, εἰ δέ, τῶν εἰδῶν, ἔστιν ἄρα τὰ εἴδη· ὁμοίως καὶ ὁ τοὺς ὁρισμοὺς τῶν ὄντων εἶναι λέγων, τούτων δὲ μηδὲν εἶναι. Οἱ δὲ τοιοῦτοι λόγοι ψευδεῖς τε καὶ τὸ δέον οὐδὲν δεικνύντες· διὸ τῶν μὲν τοιούτων οὐδενὸς μνημονεύει νῦν κ. τ. λ.

20) quae quidem fere tota ad verbum expressa est ex I., 9.

21) Ar. Phys. IV., 2. p. 209, b, 11 sq. et 33 sq.

22) Plat. Tim. pag. 51. a. at 52. a. sq.

patet, viva voce clamant interpretes graeci, uno excepto Themistio, qui falsa nobis proponit[23]. Simplicius[24]) vero et Philoponus confirmant ea, quae ex ipso Physicorum loco elucent atque dogmata illa ad scholas Platonicas referunt. Addunt praeterea quae multum ad rem faciunt, hic[25]) ipsum Aristotelem illas scholas calamo excepisse; Simplicius: Platonem *τὸ μεθεκτικόν* vocasse *μέγα* ***καὶ μικρόν* in schola** *περὶ τοῦ Ἀγαθοῦ* **habita.** Atque hoc repetit idem alio loco[26]). **Jam ipsa inquirendi ratione ad Platonis** *περὶ τοῦ Ἀγαθοῦ* **scholam delati,** *ἄγραφα* **illa dogmata ad tempus relinquamus. Atque primo loco memoria dignissima sunt, quae ipsum Aristotelem hac de auditione in suis scholis dicere solitum esse Aristoxenus[27]), clarissimus auditorum, prodidit:** *Βέλτιον δ' ἴσως ἐστὶ τὸ προδιελθεῖν τὸν τρόπον τῆς πραγματείας τί ποτ' ἐστίν, ἵνα προγιγνώσκοντες ὥσπερ ὁδὸν ἣ βαδιστέον, ῥάδιον* (leg. *ῥᾷον*) *πορευώμεθα, εἰδότες τε κατὰ τί μέρος ἐσμὲν αὐτῆς καὶ μὴ λάθωμεν ἡμᾶς αὐτοὺς παρυπολαμβάνοντες τὸ πρᾶγμα, καθάπερ Ἀριστοτέλης ἀεὶ διηγεῖτο τοὺς πλείστους τῶν ἀκουσάντων παρὰ Πλάτωνος τὴν περὶ τἀγαθοῦ ἀκρόασιν παθεῖν· προσιέναι μὲν γὰρ ἕκαστον ὑπολαμβάνοντα λήψεσθαί τι τῶν νομιζομένων ἀνθρωπίνων ἀγαθῶν, οἷον πλοῦτον, ὑγίειαν, ἰσχύν, τὸ ὅλον εὐδαιμονίαν τινὰ θαυμαστήν. Ὅτε δὲ φανείησαν οἱ λόγοι περὶ μαθημάτων καὶ ἀριθμῶν καὶ γεωμετρίας καὶ ἀστρολογίας καὶ τὸ πέρας ὅτι ἀγαθόν ἐστιν ἕν*[28]), *παντελῶς οἶμαι παράδοξόν τι ἐφαίνετο αὐτοῖς· εἶθ' οἱ μὲν ὑποκατεφρόνουν τοῦ*

---

23) Themist. ad Ar. l. l. f. 37. p. 371, b, 20 *καίτοι τὴν ὕλην ἄλλως μὲν ἐν Τιμαίῳ φησὶ δέχεσθαι τὰ εἴδη, ἄλλως δὲ ἐν τοῖς ἀγράφοις δόγμασιν· ἐκεῖ μὲν γὰρ κατὰ μέθεξιν, ἐν τοῖς ἀγράφοις δὲ καθ' ὁμοίωσιν.* Apertum est eum errasse atque intempestive fortasse recordatum, quod Ar. Met. I., 6. p. 987, b, 11 Platoni tribuit, *τὰ ὄντα* esse *μεθέξει τῶν εἰδῶν*, Pythagoreis vero *μιμήσει.*

24) Simpl. f. 127. p. 372, 2 *τὸ μεθεκτικὸν ἐν μὲν ταῖς ἀγράφοις ταῖς περὶ τοῦ Ἀγαθοῦ συνουσίαις μέγα καὶ μικρὸν ἐκάλει, ἐν δὲ τῷ Τιμαίῳ ὕλην, ἣν καὶ χώραν καὶ τόπον ὠνόμαζεν.*

25) Philop. n. p. 10. 371, b, 25 *τὰς ἀγράφους συνουσίας τοῦ Πλάτωνος αὐτὸς ὁ Ἀριστοτέλης ἀπεγράψατο.*

26) Simpl. f. 117. ad Ar. Phys. III., 6. p. 207, a, 29. p. 368, 30. *τοῦ Πλάτωνος ἐν τοῖς περὶ τοῦ Ἀγαθοῦ λόγοις εἰπόντος τὸ μέγα καὶ τὸ μικρὸν τὴν ὕλην, ἣν καὶ ἄπειρον ἔλεγε καὶ περιέχεσθαι ὑπὸ τοῦ ἀπείρου πάντα τὰ αἰσθητὰ καὶ ἄγνωστα εἶναι διὰ τὸ ἔνυλον καὶ ἄπειρα* (leg. *ἄπειρον*) *καὶ ῥευστὴν ἔχειν τὴν φύσιν* et quae sequuntur ex ipso aperte Aristotelis loco hausta.

27) Aristox. Harm. II., p. 30 sq. Meib. Acceptum refero hunc locum Koppio Erlangensi Mus. Rhen. III., 1. p. 94; qui quidem quum addit, huc referendam videri historiolam illam, qua Platoni legenti auditores sensim omnes praeter unum Aristotelem subtraxisse se dicantur: contemnit prorsus Diogenis Laertii fidem, quippe qui III., 37. claris verbis, teste usus Phavorino, haec ad Platonis *περὶ ψυχῆς* referat recitationem. Atque, ut infra videbimus, plures fuisse dicuntur, qui illius *περὶ ἀγαθοῦ* scholam literis exciperent: attenti illi quidem certe et assidui auditores.

28) Unum esse secundum Platonem bonum, de eo licet conferre Eth. Eud. I., 7. p. 1218, a, 15 sq.: *Ἀνάπαλιν δὲ καὶ δεικτέον ἢ ὡς νῦν δεικνύουσι τὸ ἀγαθὸν αὐτό· νῦν μὲν γὰρ ἐκ τῶν οὐχ ὁμολογουμένων ἔχειν τὸ ἀγαθὸν, ἐξ ἐκείνων τὰ ὁμολογούμενα εἶναι ἀγαθ δεικνύουσιν, ἐξ ἀριθμῶν, ὅτι ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ ὑγίεια ἀγαθὸν (τάξεις γὰρ καὶ ἀριθμοί), ὡς τοῖς ἀριθμοῖς καὶ ταῖς μονάσιν ἀγαθὸν ὑπάρχον διὰ τὸ εἶναι τὸ ἓν αὐτὸ ἀγαθόν. Δεῖ δ' ἐκ τῶν ὁμολογουμένων, οἷον ὑγιείας ἰσχύος σωφροσύνης, ὅτι καὶ ἐν τοῖς ἀκινήτοις μᾶλλον τὸ καλόν· πάντα γὰρ τάδε τάξις καὶ ἠρεμία· εἰ ἄρα, ἐκεῖνα μᾶλλον. παράβολος δὲ καὶ ἡ ἀπόδειξις ὅτι τὸ ἓν αὐτὸ τὸ ἀγαθὸν, ὅτι οἱ ἀριθμοὶ ἐφίενται· οὔτε γὰρ ὡς ἐφίενται λέγονται* (*λέγουσι?*) *φανερῶς, ἀλλὰ λίαν ἁπλῶς τοῦτό φασι, καὶ ὄρεξιν εἶναι*

πράγματος, οἱ δὲ κατεμέμφοντο. Τί οὖν τὸ αἴτιον; οὐ προήδεσαν, ἀλλ' ὥσπερ οἱ ἐριστικοὶ πρὸς τοὔνομα αὐτὸ ὑποκεχηνότες προσήεσαν... Προέλεγε μὲν οὖν καὶ αὐτὸς Ἀριστοτέλης δι' αὐτὰς ταύτας τὰς αἰτίας, ὡς (leg. *ἃς* [29]) *ἔφην, τοῖς μέλλουσιν ἀκροᾶσθαι παρ' αὐτοῦ περὶ τίνων τ' ἐστὶν ἡ πραγματεία καὶ τίς.* Hinc primum sequitur, Platonem cum auditoribus non semper disputando versari solitum (quod quidem cum ipsius de docendi ratione sententia congruat [30]), sed continuis interdum sermonibus usum fuisse. Praeterea, id quod maxime ad hanc quaestionem quam instituimus pertinet, aliquatenus certe quid Plato in sua de Bono schola audientibus proposuerit cognitum habemus. Hanc vero literis exceptam esse ab Aristotele, Speusippo, Heraclide, Hestiaeo, Xenocrate testatur Simplicius [31]).

Jam firmiore pede ad illa *ἄγραφα δόγματα* ab Aristotele in Physicis allata redire licet. Sunt enim sine dubio ea Platonis placita, quae ab ipso literis non signata, sed in scholis tantum viva voce pronunciata in ore discipulorum erant [32]). Huc praeter alia referendum videtur quod legimus

---

πῶς ἂν τις ὑπολάβοι ἐν οἷς ζωὴ μὴ ὑπάρχει; Non dubitavimus supra ante vocem *ὁμολογουμένων* inserere *οὐχ*, utpote quod ipsa sententia reposcere videatur. Ita enim haec se habet: Inversa potius ratione atque nunc faciunt bonum ipsum demonstrandum est. Nunc enim quae non confessum est bonum habere, ex his efficiunt ea, quae ex confesso bona sunt: ex numeris enim justitiam et sanitatem esse bona probant (quia hae ordines sint et numeri); atqui quoniam unum sit ipsum bonum, numeris bonum subesse. At contra oportuit ex iis, quae ex confesso bona sunt, velut sanitate, robore, moderatione demonstrare: rebus aeternis vel magis inesse pulchrum et bonum; omnia enim haec, quae cernimus, ordine continentur; quod si est, aeterna illa quoniam etiam magis in ordine versantur, eo magis bona.

29) Nam prooemia fecisse Aristotelem, hoc ante nondum dixerat Aristoxenus.

30) Plat. Protag. p. 334. d. Gorg. 461. d. alias.

31) Simpl.fol 32. ad Ar. Phys. II., 187, a, 12. p. 334, b, 25: *Λέγει δὲ ὁ Ἀλέξανδρος ὅτι κατὰ Πλάτωνα πάντων ἀρχὴ καὶ αὐτῶν τῶν ἰδεῶν τό τε ἕν ἐστι καὶ ἡ ἀόριστος δυὰς, ἣν μέγα καὶ μικρὸν ἔλεγεν, ὡς καὶ ἐν τοῖς περὶ τοῦ Ἀγαθοῦ Ἀριστοτέλης μνημονεύει. Λάβοι δὲ ἂν τις καὶ παρὰ Σπευσίππου καὶ παρὰ Ξενοκράτους καὶ τῶν ἄλλων, οἳ παρεγένοντο ἐν τῇ περὶ τἀγαθοῦ τοῦ Πλάτωνος ἀκροάσει· πάντες γὰρ συνέγραψαν καὶ διεσώσαντο τὴν δόξαν αὐτοῦ.* Id. fol. 104, b, ad Phys. III., 203, a, 6. p. 362, a, 10: *Τὸ μέγα δὲ καὶ τὸ μικρὸν ἀρχὰς τιθεὶς ἄπειρα εἶναι ἔλεγεν ἐν τοῖς περὶ τοῦ Ἀγαθοῦ λόγοις, οἷς ὁ Ἀρ. καὶ Ἡρακλείδης καὶ Ἑστιαῖος καὶ ἄλλοι τοῦ Πλάτωνος ἑταῖροι παραγενόμενοι ἀνεγράψαντο τὰ ῥηθέντα αἰνιγματωδῶς, ὡς ἐρρήθη κ. τ. λ.*

32) Haec fortasse nescio quis Platonicorum ordine scripta disposuit; namque literis ea aliquando mandata fuisse, ipsa locutione Aristotelis Phys. l. l. *ἄλλον τρόπον ἐκεῖ* (scil. *ἐν Τιμαίῳ*) *τε λέγων καὶ ἐν τοῖς λεγομένοις ἀγράφοις δόγμασιν* cogi videmur ut credamus. Quanquam mirum nobis semper visum est, quod qui ipsius magistri scholis per viginti annos interfuerat ad rivulos quasi quosdam confugere sustinuit ac non usque ad fontem ipsum accessit (velut fecit Met. I, 9. p. 992, a, 20 *τούτῳ μὲν οὖν τῷ γένει καὶ διεμάχετο Πλάτων ὡς ὄντι γεωμετρικῷ δόγματι, ἀλλ' ἐκάλει ἀρχὴν γραμμῆς* (sc, *τὴν στιγμήν*) cf. Trendelenb. Plat. de ideis et num. p. 66.) Quare, minus accurate scripsisse Aristotelem ratus, ita fere illa verba intelligere malim: aliter in Timaeo dicens, aliter in scholis, unde jam in numero placitorum quae dicuntur non scriptorum habentur. Atque sic has duas sententias opponi, ut a Platone alteram scriptam, alteram dictam esse velit Aristoteles: id vel inde conjiciam, quod altero loco consulto videtur scripsisse *εἴτε τοῦ μεγάλου καὶ τοῦ μικροῦ ὄντος τοῦ μεθεκτικοῦ, εἴτε τῆς ὕλης ὥσπερ ἐν τῷ Τιμαίῳ γέγραφεν.* Huc accedit, quod ne ullus quidem antiquorum interpretum de libro cogitat, sed de Platonis scholis. Etiam Galen. de nat. hom. T. V. p. 11 ed. Basil. eodem ducit quum haec

apud Plutarchum Sympos. VIII., 2: Πῶς Πλάτων ἔλεγε τὸν θεὸν ἀεὶ γεωμετρεῖν; — ἐπισκεψάμενοι τίνα λαβὼν γνώμην ἀπεφήνατο γεωμετρεῖν τὸν θεόν, εἴγε δὴ θετέον ἐστὶ τὴν ἀπόφασιν ταύτην Πλάτωνος... Ἐμοῦ δὲ ταῦτ' εἰπόντος ὡς γέγραπται μὲν ἐν οὐδενὶ σαφῶς τῶν τούτου βιβλίων, ἔχει δὲ πίστιν ἱκανὴν καὶ τοῦ Πλατωνικοῦ χαρακτῆρός ἐστιν κ. τ. λ. Atque ejusmodi decreta inprimis ex ea schola, quam de Bono instituerat Plato, in vulgus exiisse: non est cur Simplicio [33]) et Alexandro [34]) fidem non habeamus.

Hoc loco non alienum est de Platonis quae dicuntur Διαιρέσεις disserere, quas quidem et ipsas ex illius scholis esse haustas quidam contendant. Atque bis earum Aristoteles mentionem facit, sed altero tantum loco ita, ut Platonis simul nomen afferat. Legimus de gener. et corrupt. II., 3. p. 330, b, 7. Ἅπαντες οἱ τὰ ἁπλᾶ σώματα στοιχεῖα ποιοῦντες οἱ μὲν ἕν, οἱ δὲ δύο, οἱ δὲ τρία, οἱ δὲ τέτταρα ποιοῦσιν. Ὅσοι μὲν οὖν ἓν μόνον λέγουσιν, εἶτα πυκνώσει καὶ μανώσει τἆλλα γεννῶσι, τούτοις συμβαίνει δύο ποιεῖν τὰς ἀρχάς, τό τε μανὸν καὶ τὸ πυκνὸν ἢ τὸ θερμὸν καὶ τὸ ψυχρόν· ταῦτα γὰρ τὰ δημιουργοῦντα, τὸ δ' ἓν ὑπόκειται καθάπερ ὕλη. Οἱ δ' εὐθὺς δύο ποιοῦντες, ὥσπερ Παρμενίδης πῦρ καὶ γῆν, τὰ μεταξὺ μίγματα ποιοῦσι τούτων, οἷον ἀέρα καὶ ὕδωρ. Ὡσαύτως καὶ οἱ τρία λέγοντες, καθάπερ Πλάτων ἐν ταῖς Διαιρέσεσιν· τὸ γὰρ μέσον μῖγμα ποιεῖ. καὶ σχεδὸν ταὐτὰ λέγουσιν οἵ τε δύο καὶ οἱ τρία ποιοῦντες· πλὴν οἱ μὲν τέμνουσιν εἰς δύο τὸ μέσον, οἱ δ' ἓν μόνον ποιοῦσιν. Ἔνιοι δ' εὐθὺς τέτταρα λέγουσιν, οἷον Ἐμπεδοκλῆς. Verba tam aperta sunt et perspicua, ut de sententia vix dubitari posse censeas: „Quicunque elementa quae dicuntur (aquam, ignem, aërem, terram) pro principiis posuerunt, eorum alii unum, alii duo, tria alii, alii denique quatuor statuerunt

---

profert: Ὅπου γὰρ καὶ συγγράμματα πλεῖστα παλαιῶν ἀνδρῶν οὐκέτι σώζεται, πολὺ δὲ μᾶλλον οὐδὲ τὰς ἀγράφους δόξας εἰκός ἐστιν αὐτῶν διασώζεσθαι . . . ὁπότε καὶ Πλάτωνος τοσαῦτα συγγράμματα γράψαντος ὅμως οἱ μαθηταὶ λέγουσιν εἶναί τινα παρὰ τὰ γεγραμμένα τῶν ἀγράφων δογμάτων αὐτοῦ. Astius vero in eo, quem de Plat. vita et scriptis edidit, libro p. 512 habet ἄγραφα δόγματα in numero eorum operum, quae a discipulis Platonis elaborata pro genuinis ejus scriptis venditata sint. At quis unquam scriptor suum ipsius librum indice ἄγραφα δόγματα signare potuit!

33) Simpl. f. 127. l. supra p. 7. not. 24. l.; f. 117. supra not. 26.; f. 32. supra p. 8. not. 31.

34) Alex. ad Ar. Met. I, 6. p. 551, b, 16 εἴη ἂν στοιχεῖον τῆς δυάδος τῆς ἐν τοῖς ἀριθμοῖς τό τε ἓν καὶ τὸ μέγα καὶ τὸ μικρόν· ἀλλὰ μὴν πρῶτος ἀριθμὸς ἡ δυάς· ταῦτα ἄρα τῆς δυάδος στοιχεῖα. καὶ διὰ τοιαῦτα μέν τινα ἀρχὰς τῶν τε ἀριθμῶν καὶ τῶν ὄντων ἁπάντων ἐτίθετο Πλάτων τό τε ἓν καὶ τὴν δυάδα, ὡς ἐν τοῖς περὶ τοῦ Ἀγαθοῦ Ἀριστοτέλης λέγει. Haec enim ad rem propositam pertinere existimamus, quod de quibus Aristoteles in Physicis l. I. ad ἄγραφα δόγματα provocat, eadem ad Aristotelis de Bono libros referre Alexandrum videmus: siquidem omnino aliquid rationis inter hos Aristotelis libros et Platonis de eadem re scholam intercedere putandum est, id quod ut per se verisimile, ita infra etiam probabilius reddemus.

esse principia. Atque qui ad unum omnia referunt [35]) et deinceps condensando et extenuando cetera gigni volunt, hi potius duo principia posuerunt, calidum et frigidum. Ii vero, qui inde ab initio duo ponunt, velut Parmenides ignem et terram, ea quae in medio sunt, aerem et aquam, mixtis illis effici statuunt. Item ii qui tria ponunt, ut Plato in *Διαιρέσεσιν*; nam quod medium est, miscendo efficit. Atque fere eodem redit sive duo sive tria ponunt elementa, sed illi medium in duo dirimunt (velut Parmenides in aërem et aquam), hi unum solum interjiciunt. Sunt denique, qui ab ipso initio quatuor elementa principiorum loco habeant, velut Empedocles". Plana igitur omnia, at obscurum est illud Platonis testimonium, obscura etiam sententia ipsa. Neque enim usquam traditum invenimus, fuisse qui tribus elementis mundi fabricam contineri sibi persuaderent. Ac majorem etiam admirationem movet Platonis nomen; is enim de elementis similiter potius statuit atque Parmenides [36]). Denique quaeritur quae sint illae *διαιρέσεις* Platonicae. Neque hae difficultates fugerunt interpretes Graecos [37]). Spurium Platonis opus *Διαιρέσεις* inscriptum circumferri asseverat Alexander, Philoponus negat: unde concludere licet, extitisse ejusmodi librum tertio nostri aevi saeculo nec jam fuisse sexto vel certe praeteriisse Philoponi ignorantiam. Alexandri vero testimonium confirmari videtur Platonicis quae hodieque feruntur epistolis, quarum in XIII. p. 360 B. Dionysio inscripta haec legimus: *Ἐγὼ μὲν οὖν τοῦτ᾽ αὐτὸ παρασκευάζων τῶν τε Πυθαγορείων πέμπω σοι καὶ τῶν Διαιρέσεων καὶ ἄνδρα ... Ἑλίκωνα.* Atque fortasse illo ipso de quo quaerimus Aristotelis loco inductus

---

35) velut Thales ad aquam, Anaximenes et Diogenes ad aërem, Hippasos Metapontinus et Heraclitus Ephesius ad ignem, Ar. Met. I, 3. p. 983, b, 20. Una terra non invenit qui ipsi palmam daret, ibid. 8. p. 989, 5 sq. de an. I, 2. 405, b, 8. Videas igitur quo jure Stob. Ecl. phys. I, 12. p. 294 Heer: *Ξενοφάνης ἀρχὴν τῶν πάντων εἶναι τὴν γῆν· γράφει γὰρ ἐν τῷ περὶ φιλοσοφίας·*

Ἐκ γαίης τε τὰ πάντα καὶ εἰς γῆν πάντα τελευτᾷ. Quem versum confictum puta ex Heraclitео illo:

Ἐκ πυρός γε τὰ πάντα καὶ εἰς πῦρ πάντα τελευτᾷ.

36) Plat. Tim. p. 32, b. *οὕτω δὴ πυρός τε καὶ γῆς ὕδωρ ἀέρα τε ὁ θεὸς ἐν μέσῳ θεὶς καὶ πρὸς ἄλληλα καθ᾽ ὅσον ἦν δυνατὸν ἀνὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἀπεργασάμενος, ὅ, τι περ πῦρ πρὸς ἀέρα, τοῦτο ἀέρα πρὸς ὕδωρ, καὶ ὅ, τι ἀὴρ πρὸς ὕδωρ, τοῦτο ὕδωρ πρὸς γῆν, ξυνέδησε καὶ ξυνεστήσατο οὐρανὸν ὁρατὸν καὶ ἁπτόν.*

37) Philop. f. 50. B. ad Ar. de gen. et corr. l. l. *Ζητητέον δὲ ποίας καλεῖ διαιρέσεις, ἐν αἷς διατάττειν φησὶ περὶ τούτων τὸν Πλάτωνα. Ὁ μὲν οὖν ἐξηγητὴς Ἀλέξανδρος λέγει τὰς φερομένας Πλάτωνος διαιρέσεις νοθεύεσθαι· ὁ δ᾽ Ἀριστοτέλης (φησὶ) περὶ τῶν ἐν τῷ Σοφιστῇ τῷ διαλόγῳ εἰρημένων λέγει, διαιρέσεις καλῶν τὰ ἐν ἐκείνῳ. Ἰστέον δὲ ὅτι πρῶτον μὲν διαιρέσεις Πλάτωνος ὅλως ἐπιγεγραμμέναι οὐ φέρονται· ἐν δὲ τῷ Σοφιστῇ οὐδὲν φαίνεται τοιοῦτον ὁ Πλάτων λέγων οἷον εἴρηται ἐνταῦθα· οὐδέ ἐστιν εὑρεῖν τινα αὐτοῦ* (leg. *αὑτοῦ*) *δόξαν τοιαύτην αὐτὸν ἐκτιθέμενον· ὅλως γὰρ οὐδὲ περὶ τῶν τοιούτων ἐστὶν αὐτῷ σκοπὸς ἐκεῖ διαλεχθῆναι, πλὴν ὅτι καθ᾽ ἱστορίαν διαφόρους δόξας φυσικῶν ἀνδρῶν ἐκτίθεται. Ἀποδεκτέον οὖν μᾶλλον ὅπερ τελευταῖον προστίθησιν ὁ Ἀλέξανδρος, φάσκων περὶ τῶν ἀγράφων δογμάτων τοῦ Πλάτωνος λέγειν τὸν Ἀριστοτέλην, ἅπερ αὐτὸς ἀπεγράψατο, καὶ ταῦτα καλεῖν διαιρέσεις· ἐν ἐκείνοις τοίνυν ὁ Πλάτων τὸ μέγα καὶ μικρὸν καὶ τὸ μεταξὺ τούτων ὑποτίθεται ...* Hanc sequi opinionem, qua ad *ἄγραφα δόγματα* quasi peregre mittamur, desperantis videtur esse; quod certe Philoponus inde haurit, *τὸ μέγα, τὸ μικρόν, τὸ μεταξύ* ratus esse tria illa, quae Aristoteles l. l. Platoni tribuat elementa, id toto coelo (ut ajunt) a re et veritate abesse patet. De aqua enim, igni, aëre et terra quaeri jam supra diximus.

aliquis et tenebras Platonicae doctrinae obducendi cupidus, ejus generis scripta finxit: hinc totum agmen eorum, qui Platonem [38]) et deinceps Aristotelem alia palam, alia secreto docuisse somniant. At quidquid statuimus de his quae Platoni affinguntur *Διαιρέσεις*, nullam inde Aristotelis loco lucem affundi apparet. Redeamus igitur frustra exspatiati unde exorsi sumus, ad interpretes Graecos. Alexandri, ut Philoponus l. supra p. 10. not. 37. l. exponit, altera opinio haec erat, Aristotelis locum spectare ad Platonis Sophistam. Quod unice probamus atque haec quidem verba significari [39]): *Εὐκόλως μοι δοκεῖ Παρμενίδης ἡμῖν διειλέχθαι καὶ πᾶς ὅςτις πώποτε ἐπὶ κρίσιν ὥρμησε τοῦ τὰ ὄντα διορίσασθαι πόσα τε καὶ ποῖά ἐστι. Μῦθόν τινα ἕκαστος φαίνεταί μοι διηγεῖσθαι παισὶν ὡς οὖσιν ἡμῖν, ὁ μὲν ὡς τρία τὰ ὄντα, πολεμεῖ δὲ ἀλλήλοις ἐνίοτε αὐτῶν ἄττα πῃ, τότε δὲ καὶ φίλα γιγνόμενα γάμους τε καὶ τόκους καὶ τροφὰς τῶν ἐκγόνων παρέχεται· δύο δὲ ἕτερος εἰπών, ὑγρὸν καὶ ξηρὸν ἢ θερμὸν καὶ ψυχρόν, συνοικίζει τε αὐτὰ καὶ ἐκδίδωσι. Τὸ δὲ παρ' ἡμῖν Ἐλεατικὸν ἔθνος, ἀπὸ Ξενοφάνους τε καὶ ἔτι πρόσθεν ἀρξάμενον, ὡς ἑνὸς ὄντος τῶν πάντων καλουμένων, οὕτω διεξέρχεται τοῖς μύθοις.* Videmus de iisdem plane disserere Platonem atque Aristotelem, de corporea quam dicimus materia; atque quod tria illa quaecunque sunt elementa, quicunque statuit, matrimonia inire et partus edere dicit Plato, id simplicius, quae est ejus natura, Aristoteles reddidit mixtionis voce (*τὸ μέσον μῖγμα ποιεῖ*, scil. *Πλάτων*). Et si quaeris quamobrem Platonis in Sophista disputationem *Διαιρέσεις* nominaverit, facile illud inde explicari potest, quod totus fere dialogus una cum Politico in fusis admodum partitionibus versatur. Ambigua sane Aristotelis verba, qui quod Plato in illo dialogo nescio cui tribuit hoc ipsi Platoni tribuere videatur. Sed damus id notae ejus breviloquentiae, damus veterum in commemorandis aliorum libris indiligentiae [40]).

Jam ad alterum locum accedimus, ubi *Διαιρέσεις* affert Arist. de partt. anim. l. 2. p. 642. b., 10 impugnans dichotomiam quae dicitur: *Ἔτι δὲ προςήκει μὴ διασπᾶν ἕκαστον γένος, οἷον τοὺς*

---

38) Epist. VII, p. 341. B. C. Numenii fuit *περὶ τῶν παρὰ Πλάτωνος ἀπορρήτων* liber quem affert Euseb. praep. evang. XIII, 5. p. 650. d.

39) Plat. Soph. p. 242. C.

40) cf. Trendelenb. Platonis de ideis et numeris doctr. p. 17. Similiter Theophr. de sensu §. 84. Platonis Timaeum p. 365 ita significat: *Πλάτων ἐν τοῖς περὶ ὕδατος*. Quodsi recte supra disseruimus, cadant virorum doctorum conjecturae: Trendelenb. l. l. p. 19 sq. potius Plat. Tim. p. 35, ubi *ταὐτόν* et *θάτερον* ejusque mixtio distribuatur, indicari persuasum habet, minime obstare ratus, quod terrae et igni ab Aristotele haec Platonis intelligibilis rerum temperatio adjungatur; neque enim de simili vel diversa elementorum natura agi, sed de nudo eorum numero. Hoc quidem verum, de numero loqui Aristotelem, sed de numero *τῶν ἁπλῶν σωμάτων*, in quibus tota illa disputatio versatur, id quod nulla arte poterit removeri. Ritter. hist. ant. phil. P. II. p. 180 eo confugit, ut Platonem in aliquo sermone scripto personatum significari opinetur.

ὄρνιθας τοὺς μὲν ἐν τῇδε τοὺς δ᾽ἐν ἄλλῃ διαιρέσει, καθάπερ ἔχουσιν αἱ γεγραμμέναι διαιρέσεις· ἐκεῖ γὰρ τοὺς μὲν μετὰ τῶν ἐνύδρων συμβαίνει διῃρῆσθαι, τοὺς δ᾽ἐν ἄλλῳ γένει.. ἡ εἰς δύο διαίρεσις μάταιος ἂν εἴη· οὕτω γὰρ διαιροῦντας ἀναγκαῖον χωρίζειν καὶ διασπᾶν· τῶν πολυπόδων γάρ ἐστι τὰ μὲν ἐν τοῖς πεζοῖς τὰ δ᾽ἐν τοῖς ἐνύδροις. **Quae quidem et ipsa ad Platonis Sophistam inde ab p. 219 pertinere censemus. Hoc enim loco Plato postquam per dichotomiam ab universo artis genere usque ad venatoriam descendit, ita pergit:** Ζωοθηρικῆς δὲ ἆρ᾽ οὐ διπλοῦν εἶδος ἂν λέγοιτο ἐν δίκῃ; τὸ μὲν πεζοῦ γένους, πολλοῖς εἴδεσιν, καὶ ὀνόμασι διῃρημένον, πεζοθηρικόν, τὸ δ᾽ἕτερον νευστικοῦ ζώου πᾶν ἐνυγροθηρικόν; — Νευστικοῦ μὴν τὸ μὲν πτηνὸν φῦλον ὁρῶμεν, τὸ δὲ ἔνυδρον [41]); Addimus tertium locum, quo Platonis διαιρέσεις, quamvis leviter, tangi videantur Ar. Metaph. VI., 12, p. 1037, b, 27. Δεῖ δ᾽ἐπισκοπεῖν πρῶτον περὶ τῶν κατὰ τὰς διαιρέσεις ὁρισμῶν. οὐθὲν γάρ ἕτερόν ἐστιν ἐν τῷ ὁρισμῷ πλὴν τό τε πρῶτον λεγόμενον γένος καὶ αἱ διαφοραί· τὰ δ᾽ἄλλα γένη ἐστὶ τό τε πρῶτον καὶ μετὰ τούτου αἱ συλλαμβανόμεναι διαφοραί, οἷον τὸ πρῶτον ζῶον, τὸ δ᾽ ἐχόμενον ζῶον δίπουν, καὶ πάλιν ζῶον δίπουν ἄπτερον. Noluimus totum exscribere caput, quamvis totum in eadem re versetur. Sed conferre licet Plat. Politic. p. 266, E. ubi τὸ πεζὸν dividitur in τὸ δίπουν et τὸ τετράπουν, τὸ δίπουν deinceps in τὸ ψιλὸν et τὸ πτεροφυές. Quamquam eam partitionem ibi non ad notionem hominis definiendam adhibuit, tamen et alii hac ratione usi facile eo procedere potuerunt et ipse in scholis ita fecisse traditur [42]).

Jam justo fortasse diutius ante januam morati, tandem quasi in penetralia accedamus ad id quod nobis propositum fuit, ut de Aristotelicis libris qui sunt de Philosophia et de Bono disseramus. Atque initium, ut instituimus, capiamus ab indicibus qui nobis restant: de quibus quidquid judicas et quantumvis iis fidei deroges, inde tamen tanquam a carceribus in curriculum decurrere haud ab re esse videatur. Primum igitur reperimus plane distingui libros περὶ φιλοσοφίας (tres [43]) DL., quattuor An. Men.) et περὶ τἀγαθοῦ (tres DL., unum An. Men., quinque Arab.). Numeri quidem diversitatem solvere neque possumus neque tanti putamus; gravior vero ea injicienda est quaestio num jure illa opera ut diversa secernantur. Sed ut ordine progrediamur, hac re primo neglecta quid ex Aristotelis qui supersunt libris extricari possit videamus. Duobus enim locis ipse affert τὰ

---

41) Eodem redit Plat. Politic. p. 263. sq. 264. D: Τῆς τῶν ἀγελαίων τροφῆς ἔστι μὲν ἔνυδρον, ἔστι δὲ καὶ ξηροβατικόν. ..Πᾶς τὸ ξηροτροφικὸν τῆς ἀγελαιοτροφίας διέλοιτ᾽ ἂν φῦλον. Πῶς; Τῷ πτηνῷ τε καὶ πεζῷ διορισάμενος. Data occasione moneo, locum Ar. Top. VI, 10. p. 148, 15 Πλάτων ὁρίζεται τὸ θνητὸν προσάπτων ἐν τοῖς τῶν ζώων ὁρισμοῖς referendum esse ad Plat. Tim. p. 41. B. θνητὰ ἔτι γένη λοιπὰ τρί᾽ ἀγέννητα κ. τ. λ.

42) Nota historiola Diog. L. VI, 40: Πλάτωνος ὁρισαμένου ἄνθρωπός ἐστι ζῶον δίπουν ἄπτερον καὶ εὐδοκιμοῦντος, τίλας (ὁ Διογένης) ἀλεκτρυόνα εἰσήνεγκεν εἰς τὴν σχολὴν αὐτοῦ καὶ ἔφη· Οὗτός ἐστιν ὁ Πλάτωνος ἄνθρωπος. Quam definitionem impugnat Aristoteles etiam Anal. post. II, 5.

43) vel quattuor, ut codex Regius apud Men.; idem praeterea unum tantum περὶ τἀγαθοῦ librum habet.

περὶ φιλοσοφίας: de anima I., 2. p. 404, b, 18 sq. et Phys. II., 2. p. 194, a, 32 sq. atque altero loco ita: Βούλεται οὐ πᾶν εἶναι τὸ ἔσχατον τέλος, ἀλλὰ τὸ βέλτιστον, ἐπεὶ καὶ ποιοῦσιν αἱ τέχναι τὴν ὕλην αἱ μὲν ἁπλῶς αἱ δὲ εὐεργὸν, καὶ χρώμεθα ὡς ἡμῶν ἕνεκα πάντων ὑπαρχόντων. ἐσμὲν γάρ πως καὶ ἡμεῖς τέλος· διχῶς γὰρ τὸ οὗ ἕνεκα, εἴρηται δ᾽ ἐν τοῖς περὶ φιλοσοφίας. Eodem apertum est, quoquo sit, pertinere Eth. Eud. VII., 15. p. 1249, b, 15 Οὐ γὰρ ἐπιτακτικῶς ἄρχων ὁ θεὸς, ἀλλ᾽ οὗ ἕνεκα ἡ φρόνησις ἐπιτάττει (διττὸν δὲ τὸ οὗ ἕνεκα, διώρισται ἐν ἄλλοις), ἐπεὶ ἐκεῖνός γε οὐθενὸς δεῖται. Atque qui sit duplex ille finis, jam explicari videmus de anim. II, 4. p. 415, b, 2 Τὸ δ᾽ οὗ ἕνεκα διττὸν, τὸ μὲν οὗ, τὸ δὲ ᾧ et ibidem v. 20: Διττῶς δὲ τὸ οὗ ἕνεκα, τό τε οὗ καὶ τὸ ᾧ. Quae quum potius leviter attingantur, quam accurate exponantur, huc illo Physicorum loco provocari negamus; accedit quod vix dicas cur his de anima quaestionibus praeter ceteras index περὶ φιλοσοφίας tribui possit. Sed alio ducimur per Graecos interpretes. Themistius enim f. 76. b. ad Ar. de an. l. l. ὥςτε καὶ ἐν τοῖς Ἠθικοῖς λέγεται διττὸν τὸ τέλος· ὡς μὲν τὸ οὗ εὐδαιμονία, ὡς δὲ τὸ ᾧ αὐτὸς ἕκαστος αὐτῷ. Atque ad Ethica et Nicomachea quidem pertinere locum quem diximus Physicorum, in eo consentiunt Simplicius, Philoponus, scholiasta codicis Regii; sed quem ad locum pertinere velint, non dixerunt. An ad ipsum exordium: διαφορὰ δέ τις φαίνεται τῶν τελῶν· τὰ μὲν γάρ εἰσιν ἐνέργειαι, τὰ δὲ παρ᾽ αὐτὰς ἔργα τινά, velut finis medicae artis dicitur sanitas. Quod Simplicius certe f. 67. b. ad Ar. Phys. l. l. significare videtur: ἀλλὰ πῶς ἡμεῖς τέλος καὶ πῶς χρώμεθα πᾶσιν; ἢ ὅτι διχῶς τὸ τέλος. τὸ μὲν ὡς τὸ οὗ ἕνεκα ἡ ἔφεσις, ὅπερ σκοπὸν οἱ νεώτεροι καλοῦσιν, οἷον ἡ ὑγίεια, ἧς ὁ ἰατρὸς στοχάζεται, τὸ δὲ ἐν ᾧ τοῦτό ἐστι καὶ ᾧ περιγίνεται, ὥςπερ ὁ ὑγιαίνων· τοῦτο γάρ ἐστι τέλος ὡς τὸ ᾧ, ὃ καὶ ἡμεῖς ἐσμέν. Γέγονε δὲ ἡ διαίρεσις αὐτῷ ἐν τοῖς Νικομαχείοις Ἠθικοῖς, ἃ περὶ φιλοσοφίας καλεῖ, φιλοσοφίαν ἰδιαίτερον καλῶν πᾶσαν τὴν ἠθικὴν πραγματείαν. At siquidem illud Ethicorum initium intelligi voluerunt (et alium equidem locum qui ad rem pertinere possit reperio nullum), erraverunt. Disserit enim ibi Aristoteles de duplici quidem fine, ita tamen, ut verbi causa ipsam medendi actionem alterum velit esse finem, alterum sanitatem: id quod plane alienum est loco de quo quaerimus. Restat unus locus quo perquisito rem, quam tentamus, expedire possimus Met. XI., 7. p. 1072, b, 1. ὅτι δ᾽ ἔστι τὸ οὗ ἕνεκα ἐν τοῖς ἀκινήτοις ἡ διαίρεσις δηλοῖ· ἔστι γὰρ διττὸν [44]) τὸ οὗ ἕνεκα, ὧν τὸ μέν ἐστι τὸ δ᾽ οὐκ ἔστι, ubi ipse Aristoteles viam quam ineamus monstrare videtur. siquidem jure Alexandrum, qui διαίρεσιν ad libros περὶ τἀγαθοῦ referat, ducem sequi licet. Ita enim ille: δηλοῖ ἡ διαίρεσις, λέγων διαίρεσιν ἐν ᾗ πολλάκις [45]) εἴρηκε τὴν τῶν ἐναντίων πεποιηκέναι ἀναγωγήν· ταύτην δέ πεποίηκεν ἐν τῷ περὶ τἀγαθοῦ ἐπιγραφομένῳ βιβλίῳ.

---

44) bene ita conjecit Schweglerus commt. ad h. l.

45) velut Met. III, 2. 1004, a, 1 et b, 33. IX, 3. 1054, a, 29. X, 3. 1061, a, 10 sq.: ubi interpretes item ad libros qui sunt de Bono provocant.

Est alter locus, quo Aristoteles *τὰ περὶ φιλοσοφίας* commemorat, de anim. I, 2. p. 404, b, 16. *Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον* (scil. ut Empedocles) *καὶ Πλάτων ἐν τῷ Τιμαίῳ τὴν ψυχὴν ἐκ τῶν στοιχείων ποιεῖ· γινώσκεσθαι γὰρ τῷ ὁμοίῳ τὸ ὅμοιον, τὰ δὲ πράγματα ἐκ τῶν ἀρχῶν εἶναι. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐν τοῖς περὶ φιλοσοφίας λεγομένοις διωρίσθη, αὐτὸ μὲν τὸ ζῶον ἐξ αὐτῆς τῆς τοῦ ἑνὸς ἰδέας καὶ τοῦ πρώτου μήκους καὶ πλάτους καὶ βάθους, τὰ δ' ἄλλα ὁμοιοτρόπως· ἔτι δὲ καὶ ἄλλως, νοῦν μὲν τὸ ἕν, ἐπιστήμην δὲ τὰ δύο· μοναχῶς γὰρ ἐφ' ἕν· τὸν δὲ τοῦ ἐπιπέδου ἀριθμὸν δόξαν, αἴσθησιν δὲ τὸν τοῦ στερεοῦ· οἱ μὲν γὰρ ἀριθμοὶ τὰ εἴδη αὐτὰ καὶ αἱ ἀρχαὶ ἐλέγοντο, εἰσὶ δ' ἐκ τῶν στοιχείων· κρίνεται δὲ τὰ πράγματα τὰ μὲν νῷ, τὰ δ' ἐπιστήμῃ, τὰ δὲ δόξῃ, τὰ δ' αἰσθήσει· εἴδη δ' οἱ ἀριθμοὶ οὗτοι τῶν πραγμάτων.* De sententia quaerentibus et doctrina, quae hic exponitur, Platonis facile est atque exoptatum in accuratissimis illis Trendelenburgii commentariis acquiescere; sed saepenumero illum locum legentibus id mirum videri nobis solebat, quod interpretes et veteres [46]) et (quod nosmet sciamus) recentiores omnes, Aristotelem hoc loco ad suum de Philosophia librum, ubi illa Platonis placita tradiderit, provocare contendunt. Quod ne nobis probetur, qui quidem potius ad ipsam scholae Platonicae auditionem redire Aristotelem existimemus: ipsa orationis concinnitas poscere videtur, quae locutionibus *τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον* et *ὁμοίως δὲ* ita contineatur atque quodammodo comprehendatur, ut ad unum Platonem ipsum res pertinere possit [47]). Praeterea quid causae fuisse putemus, cur haec omnia, quum ex ipso magistri ore pendens audivisset, ex suo tamen libro depromeret. Ac ne Aristotelei quidem moris videtur esse, ut sua ipsius verba alicubi conscripta iterum multis verbis et fusius alio loco repetat, tanquam veritus ne quando (id quod accidit) alter librorum interiturus sit. Atqui id certe temporis, quum illas de anima quaestiones institueret, libros de philosophia integros fuisse pro explorato habemus.

Inde igitur sequatur, etiam de Philosophia scholam instituisse Platonem, nisi, in hoc certe veteribus obsecuti interpretibus, hanc eandem intellegere malimus, quae alias *περὶ τἀγαθοῦ* dicatur. Hoc saltem concedi potest, haec in Aristotelis de anima libris allata ab iis non abhorrere, quae de illa schola Platonica Aristoxenus tradidit.

Jam quaeritur quam rationem intercedere censeamus inter illam scholam Platonicam et Aristotelis de Philosophia libros. Atque duplex hac de re sententia ferri possit, ut aut hos ex illa exce-

---

46) Simplic. fol. 5, b. ad Ar. de an l. l. *περὶ φιλοσοφίας μὲν νῦν λέγει τὰ περὶ τοῦ ἀγαθοῦ αὐτῷ ἐκ τῆς Πλάτωνος ἀναγεγραμμένα συνουσίας.* Philop. C. fol. 1. a. similia habet. Suid. v. *Ἀγαθοῦ δαίμονος. Ὅτι περὶ τοῦ ἀγαθοῦ βιβλίον συντάξας Ἀρ. τὰς ἀγράφους τοῦ Πλάτωνος δόξας ἐν αὐτῷ κατατάττει. καὶ μέμνηται τοῦ συντάγματος Ἀρ. ἐν τῷ πρώτῳ περὶ ψυχῆς, ἐπονομάζων αὐτὸ περὶ φιλοσοφίας.* Haec ad verbum consentiunt cum iis, quae ex cod. Vat. et mss. quibusdam regiis hausta proponit Brand. de perdd. sq. p. 49, not. 24.

47) Offenderit fortasse aliquis in tempore quod dicitur vocis *διωρίσθη*, siquidem recte affirmat Zeller. stud. Plat. p. 201: Aristotelem in libris afferendis hoc tenuisse, ut praeterito tempore in suis, imperfecto interdum in Platonicis, praesenti in ceteris utatur. Sed certe paucis verbis interjectis descendit ad imperfectum *ἐλέγοντο*.

ptos esse et ad verbum expressos existimemus aut ut praeterea sua quoque ipsius Aristotelem decreta adspersisse statuamus. Illo quidem inclinare videtur Graecorum, quos supra attuli, interpretum judicium. Adde, quod Plutarchus adv. Colot. 20. T. XIV. p. 172. Hutt. his libris indicem Platonicorum tribuit [48]): *καὶ τῶν ἐν Δελφοῖς γραμμάτων θειότατον ἐδόκει τὸ Γνῶθι σαυτόν· ὃ δὴ καὶ Σωκράτει ἀπορίας καὶ ζητήσεως ταύτης* (scil. quid sit homo) *ἀρχὴν ἐνέδωκεν, ὡς Ἀριστοτέλης ἐν τοῖς Πλατωνικοῖς εἴρηκεν.* Sed etiam de suis Aristotelem addidisse quaedam ex iis, quae supra disputavimus, apparet. Vidimus enim, illum in Physicis de finis notione disserentem ipsum ad suos de Philosophia libros provocare. Pariter quum Met. III, 2. 1004, a, 1 (cf. b, 33). IX, 3. 1054, 29 de re proposita accuratius se in Contrariorum ecloga vel diaeresi egisse pronuntiat, Alexander ad secundum id de Bono librum pertinere contendit. Item ipsius Aristotelis videntur esse, quae Diogenes Laertius prooem. §. 8. ex primo de Philosophia libro profert: Aegyptiis antiquiores esse Magos et duo esse secundum eorum sententiam principia, bonum daemona et malum, quorum alteri Jovi et Ahuramazdae nomen sit, Plutoni alteri et Arimanio. Idem judicamus de eo, quod Philoponus ad Arist. de anim. I, 5. F. fol. 3, a. Aristotelem dixisse tradit: Orphei non esse illa quae ferantur epica carmina, esse vero placita ipsa, ab Onomacrito postea versibus inclusa [49]). Ex eodem fonte, quamvis tacitus, hausit Cicero quae scribit de nat. deor. I, 38. „Orpheum poetam docet Aristoteles nunquam fuisse et hoc Orphicum carmen Pythagorei ferunt cujusdam fuisse Cercopis". Haec non ita a Philoponi sententia dissidere, ut Lobeck. Aglaoph. I. p. 349 persuasum habeat, optime Trendelenburg. comment. ad Ar. de an l. l. neque enim ullum omnino fuisse Orpheum ab Cicerone negari, sed Orpheum poetam [50]). Unde certe non sequitur, ne philosophum quidem ejusdem nominis poni: ita ut Aristoteles in eorum numero recensendus sit, qui, ut est apud Diog. Laert. prooem. §. 5., philosophiae initiis ad barbaros rejectis Orpheum quoque Thracem nominant. Quod addit Cicero paullo obscurius: „et hoc Orphicum Carmen Pythagorei ferunt cujusdam fuisse Cercopis" id fortasse ne ad Aristotelis quidem sententiam pertineat. Pervenimus ad alium Ciceronis locum eumque virorum doctorum conjecturis celebratissimum de nat. deor. I, 13: qui ut est undique im-

---

48) Hoc jam conjecit Trendel. Plat. de ideis p. 3, not. Ne dubites, conferas Porphyrium apud Stob. T. 21. p. 411 sq. de illo apophthegmate haec tradentem: *Καὶ πρὸ Χίλωνος ἦν ἤδη* (ita Nauck. Aristoph. fr. p. 112 pro *ἔτι*) *ἀνάγραπτον ἐν τῷ ἱδρυνθέντι νεῷ μετὰ τὸν πτέρινον καὶ χαλκοῦν, καθάπερ Ἀρ. ἐν τοῖς περὶ φιλοσοφίας εἴρηκεν.* Eodem referimus et quod Clem. Strom. I, 14. tradit, Pythiae ab Aristotele tribui id dictum (qua de re consentit cum Plat. Legg. XI, 923.) et quod Diog. L. II, 23. teste usus eodem, Socratem Delphos venisse narrat.

49) *ὁ ἐν τοῖς Ὀρφικοῖς ἔπεσι καλουμένοις λόγος) λεγομένοις εἶπεν ἐπειδὴ μὴ δοκεῖ Ὀρφέως εἶναι τὰ ἔπη, ὡς καὶ αὐτὸς ἐν τοῖς περὶ φιλοσοφίας λέγει· αὐτοῦ μὲν γάρ εἰσι τὰ δόγματα· ταῦτα δέ φησιν Ὀνομάκριτον ἐν ἔπεσι κατατεῖναι.*

50) Consentit Dionysius apud Suidam, qui sub tertio indice nominis Orphei ita: *Ὀδρύσης, ἐποποιός, Διονύσιος δὲ τοῦτον οὐδὲ γεγονέναι λέγει.*

peditus, vel subtilissima Krischii[51]) disputatione expeditus vix esse videatur. Ita enim Cicero: „Aristoteles quoque in tertio de philosophia libro multa turbat, a magistro Platone non dissentiens: modo enim menti tribuit omnem divinitatem, modo mundum ipsum deum dicit esse, modo quendam alium praeficit mundo eique eas partes tribuit, ut replicatione quadam mundi motum regat atque tueatur; tum caeli ardorem deum dicit esse, non intellegens caelum mundi esse partem, quem alio loco ipse designavit deum. Quomodo autem caeli divinus ille sensus in celeritate tanta conservari potest? ubi deinde illi tot dii, si numeramus etiam caelum deum? Quum autem sine corpore idem vult esse deum, omni illum sensu privat, etiam prudentia. Quo porro modo mundum movere potest carens corpore? aut quomodo semper se movens esse quietus et beatus potest"? Quum ne illa quidem opinione, qua statuat vir doctissimus, tertium de philosophia librum contineri Metaphysicorum libro XII, omnes difficultates solvantur: malumus acquiescere in eo, quod putamus hausisse Ciceronem, ut infra capite 38, ita hic quoque ex Platonicis illis de philosophia libris, quo vel verbis Aristoteles a magistro Platone non dissentiens duci videamur. Sed haec res gravioris est quaestionis quam quae eo quod nunc suppetat parum otii ad finem perduci possit. Atque eodem referendum putamus etiam tertium ejusdem operis Ciceroniani locum II, 37, qui quidem magis Platonico quam Aristotelico stilo scriptus esse videatur: „Praeclare ergo Aristoteles: Si essent qui sub terra semper habitavissent bonis et illustribus domicillis, quae essent ornata signis atque picturis instructaque rebus iis omnibus, quibus abundant ii, qui beati putantur, nec tamen exissent unquam supra terram, accepissent autem fama et auditione esse quoddam numen et vim deorum; deinde aliquo tempore patefactis terrae faucibus ex illis abditis sedibus evadere in haec loca, quae nos incolimus, atque exire potuissent: quum repente terram et maria caelumque vidissent, nubium magnitudinem ventorumque vim cognovissent adspexissentque solem ejusque tum magnitudinem pulchritudinemque tum etiam efficientiam cognovissent, quod is diem efficeret, toto caelo luce diffusa: quum autem terras nox opacasset, tum caelum totum cernerent astris distinctum et ornatum lunaeque luminum varietatem tum crescentis tum senescentis eorumque omnium ortus et occasus atque in omni aeternitate ratos immutabilesque cursus: quae quum viderent, profecto et esse deos et haec tanta opera deorum esse arbitrarentur"[52]). Haec quum legimus, nescio quomodo animo obversatur pulcherrima illa hominum in specu vinctorum imago, quam

---

51) Krische, die theologischen Lehren der Griechischen Denker S. 258—311.

52) Quibuscum conveniunt quae Sext. Empir. adv. Math. IX, 20—23. p. 395, 6 Bekk. dicit, Aristoteli videri ex duobus principiis inter homines Deorum notitiam ortam esse atque primum quidem ex illo in somnio afflatu et divinatione, deinde ex iis, quae in caelo cernerent. *Θεασάμενοι γὰρ μεθ' ἡμέραν μὲν ἥλιον περιπολοῦντα, νύκτωρ δὲ τὴν εὔτακτον τῶν ἄλλων ἀστέρων κίνησιν ἐνόμισαν εἶναί τινα θεὸν τὸν τῆς τοιαύτης κινήσεως καὶ εὐταξίας αἴτιον.* Sextus igitur Aristotelis orationem videtur contraxisse, quamquam Cicero, qui est ejus mos, fortasse magis dilatavit. Krische lib. l. p. 17 et hunc locum et Ciceronianum ad Aristotelis sermonem, qui inscribitur Eudemus, pertinuisse putat.

proposuit Plato Rep. VII inde ab ipso initio. Addimus locum Simplicii, qui in eadem re versatur, ut numen quoddam divinum esse demonstret, quique et ipse quam proxime ad similitudinem scholae Platonicae, qualem conjectura informamus, accedere videtur. Simpl. f. 67. b. ad Ar. de coelo I, 9. p. 279, a, 30. p. 487, a, 6 Brand. *Λέγει δὲ περὶ τούτου ἐν τοῖς περὶ φιλοσοφίας*[53]). Καθόλου *γὰρ ἐν οἷς ἐστί τι βέλτιον, ἐν τούτοις ἐστί τι καὶ ἄριστον. ἐπεὶ οὖν ἐστιν ἐν τοῖς οὖσιν ἄλλο ἄλλου βέλτιον, ἔστιν ἄρα τι καὶ ἄριστον, ὅπερ εἴη ἂν τὸ θεῖον. εἰ οὖν τὸ μεταβάλλον ἢ ὑπ' ἄλλου μεταβάλλει ἢ ὑφ' ἑαυτοῦ· καὶ εἰ ὑπ' ἄλλου, ἢ κρείττονος ἢ χείρονος· εἰ δὲ ὑφ' ἑαυτοῦ, ἢ ὡς πρός τι χεῖρον ἢ ὡς καλλίονός τινος ἐφιέμενον. τὸ δὲ θεῖον οὔτε κρεῖττόν τι ἔχει αὐτοῦ, ὑφ' οὗ μεταβληθήσεται (ἐκεῖνο γὰρ ἦν θειότερον), οὔτε ὑπὸ χείρονος τὸ κρεῖττον πάσχειν θέμις ἐστίν, καὶ μέντοι εἰ ὑπὸ χείρονος, φαῦλον ἄν τι προςελάμβανεν· οὐδὲν δὲ ἐν ἐκείνῳ φαῦλον. ἀλλ' οὐδὲ ἑαυτὸ μεταβάλλει ὡς καλλίονός τινος ἐφιέμενον· οὐδὲ γὰρ ἐνδεές τι τῶν αὐτοῦ καλῶν οὐδενός· οὐ μέντοι οὐδὲ πρὸς τὸ χεῖρον, ὅτε μὴ ἄνθρωπος ἑκὼν ἑαυτὸν χείρω ποιεῖ μήτε δὲ ἔχει τι φαῦλον μηδὲν ὅπερ ἂν ἐκ τῆς εἰς τὸ χεῖρον μεταβολῆς προςέλαβεν.* Addit Simplicius, hanc argumentationem ex secundo Platonis Reipublicae libro haustam esse. Atque similia profecto Rep. II, 380 et 381 leguntur, ita ut quaedam mirifice vel ad verbum cum Aristoteleis illis conveniant. Quare deprehendisse nobis videmur aliquam Platonicae de Bono scholae particulam.

Sed jam ab opere illo nostro, quamvis manco atque imperfecto, manum retrahere necessario tempore cogimur.

---

53) Quae sequuntur, ipsa sunt Aristotelis verba usque ad extrema *καὶ ταύτην δὲ ἀπὸ τοῦ δευτέρου τῆς Πλάτωνος Πολιτείας Ἀριστοτέλης μετέλαβε τὴν ἀπόδειξιν*: quamquam a Brandisio non significata.